

quod indirectè abortus resultabit, & addit Hozes, num. 4. quod intelligitur hoc, etiam si foetus animatus sit, vide Curs. citat. à num. 64. in tom. 3.

Nec sufficit dicere, abortum, etsi volitum non sit, voluntarium tamen est, cum causetur liberè, & per media liberè posita? Ad quod Lumbier respondet, esse voluntarium phisicè, non moralitè: nam in ordine ad mores non reputantur voluntarii effectus coacti, & prater intentionem, quando eorum causa à ratione, & iusto iure ponitur.

681 5. Non damnatur, quod sit licitum, consilium præbere foeminae, ad se occidendam paratæ, eo quod timet prænantem apparere, vt abortum procuret; quia hoc non est procurare abortum, vel consilium absolutè de illo dare, vel approbare, quod sit licitum; sed supponendo, illicitum esse, suadere minus malum, quod communiter docetur esse consilium sanum, si aliud efficax non suppetit: maximè, si minus malum in maiore, quod perpetrandum erat, includitur, sicut in præsentis casu esset, vt consideranti patebit; sed cautè in hoc procedendum est, vide hæc, & alia apud Sanchez de matrimonio, lib. 7. disp. 11. & Dian. part. 7. tract. 5. resol. 29. & Magist. Hozes, num. 14.

682 Et notandum cum Lugo de iustit. & iure, tom. 1. disp. 19. sess. 2. §. 2. num. 4. Eum consilium non esse absolutum, sed con-

ditionatum explicite, vel implicite, scilicet: *Si unum ex his facturus es, fac hoc minus, non illud gravius: quod quidem, ait ille, verissimè, & rationabiliter consultatur: quia ex duobus malis, minus est eligendum.*

TRIGESIMA QUINTA propositio.

*VIDETVR PROBABILE, OM-
nem foetum, quandiu in utero est,
carere anima rationali, & tunc pri-
mum incipere eandem habere, cum
paritur; & consequenter dicen-
dam erit, in nullo abortu
homicidium committi.*

Damnata.

EXPLANATIO:

683 **F**Rustraneum est, in hac propositione immorari, cum experientia ipsa evidens, & philosophia damnet eam.

684 Hæc propositio est error in philosophia, & proxima hæresis in Theologia: nam experientia constante, ante nativitatem foetus sentiunt matres in ventre motus illius vitales, & quod mortua matre, secatoque eius latere proditur vivus infans; & multò ante exitum formatur corpus: Et nihil spectat infusor animæ, nisi dispositionem corporis ad eius infusionem. Fides autem fatetur, quod Ioannes Baptista in utero exultavit. Iacob, & Esau in matris ventre luctati sunt. Ieremias

an-

ante nativitatem sanctificatus est. Quod etiam piè credimus de Matre Virgine, cuius etiam Conceptionem Sanctam Ecclesia celebrat. Et Christus animatus instanti sua Conceptionis.

685 Vnde homicidium committit, qui abortum post congruens tempus causet, cuius flagitium fugiebat, qui talem somnavit propositionem; sed variè philosophatur in assignando tempus pro foetus animatione: nam alii asserunt, quod vir animatur in trigesimo die, foemina in quadragesimo quinto: alii dicunt, quod pendet à maiori, vel minori calore prænantis, quod plus, vel minus detineatur animatio. Communis vero opinio tenet, quod vir in quadragesimo die, foemina in octogesimo. Quomodo autem scietur, quando abortus fuerit foetus animati? Iudico, quod ad centum dies debet, vt certus haberi, in octogesimo die sub dubio, nisi vir fuerit foetus: nam datur opinio, quod ad nonagesimum quintum diem expectat foemina, vide Hozes, Torrecill. & alios.

TRIGESIMA SEXTA propositio.

*PERMISSVM EST FVRARI,
non solum in extrema necessitate,
sed etiam in gravi.*

Damnata.

EXPLANATIO.

686 **A**Dvertendum in necessitate aliam esse extremam, aliam gravem,

& aliam quasi mediam inter extremam, & gravem. Extrema est illa in qua deficit aliquid ad vitam, vel membri conservationem, vt victus necessarius, aut medicamen ad curationem infirmitatis, quæ periculum affert perdendi vitam, membrum, sive sensum. Et hæc extrema dicitur, quia est respectu maioris boni temporalis, nimirum vita.

687 Et non requiritur, ait Filgueir. hic, ad extremam necessitatem, quod homo illicò sit moriturus; sed sufficit, quod ex eo probabiliter mors sit ipsi pertimescenda: vt colligitur ex Ang. Præceptore D. Thom. in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 1. quæstiunc. 4. ad 4.

Necessitas gravis est, quam patiuntur, qui ad suum statum necessariis carent, vel ex qua periculum imminet amittendi honorem, aut famam, vel officia, aut dignitatem, vel patiendi longam infirmitatem, magnam famem, aut nuditatem.

688 Necessitas autem media, quæ gravissima ab aliis appellatur est illa, ex qua timetur privatio alicuius boni naturæ communis, vt libertatis, vel illius famæ, quæ naturæ humanæ inest, & perditur per positivam infamiam, vel sanitatis in perpetuum: idem est dicendum de quolibet malo, quod affert periculum in extremam necessitatem incidendi. Quæ omnia videnda sunt in Curs. Moral. tom. 3. tract. 13. cap. 5. punct. 3. numer. 30. & 38. hoc supposito.

Sen-

me posse compensare; & est Magistri Prado, tom. 2. Theolog. Moral. cap. 22. quaest. 3. §. 3. num. 19. vide praedictum Cursum, à num. 324.

707 Inquires cum Filgueira hic, qua ratione debitum morale, seu ex gratitudine, non sit compensabile? Respondeo cum illo, quod inter condiciones ad licitam compensationem, praecipua est ut compensatio fiat ex re sibi debita ex iustitia; & gratitudo non est actus iustitiae subiectivae, seu rigorosae; ita Bonacin. tom. 2. disput. 1. de restit. quaest. ultim. punct. 2. num. 10. cum Navarro, Soto, & Lessio, & est communis.

TRIGESIMA OCTAVA propositio.

*NON TENETUR QVIS SUB
paena peccati mortalis restituere
quod ablatum est per pauca furtiva,
quantumcumque sit magna sum-
ma totalis. Damnata.*

EXPLANATIO.

708 **S**entiendum est, dari obligationem, sub lethali culpa, ad restituendum, quod per pauca furtiva ablatum est, si tota summa sit gravis: quia ita declarat hic Innocent. dum contrarium damnat. Et ratio est: nam sit grave damnum domino, vel dominis, aut communi bono: ergo resarciri debet.

709 Advertendum. 1. tria

posse, considerari in furtiolis, & acceptio, & retentio, & aggregatio plurium furtiolorum. Acceptio ex se est venialis, si absque animo accedendi ad gravem quantitatem fiat: retentio illius quantitatis levis est, etiam venialis tantum: aggregatio, seu cumulus horum plurium furtorum venialia peccata non excedunt; unde substantiale huius damnationis, non tantum est de acceptione ultimi furtioli, per quod pervenitur ad gravem materiam; de quo adhuc dubitatur, si ut acceptio est, sit peccatum lethale, de quo infra; sed de retentione materiae gravis, ad quam per furta parva pervenit furans.

710 Advertendum 2. quod ut in furtiolis accedat tota summa ad gravem materiam, requiritur maior quantitas, quam si unica vice ablatum fuisset; & est probabile, quod si parva furta sit respectu unius domini, duplo maior quantitas debet esse, quam si simul auferretur, si autem à pluribus domini, & minutatim damnificati, tanto plus augenda est summa, ut gravis sit, proportionem, & prudentiam à Confessore servata.

Insuper, si cum hoc, quod est à pluribus auferri, iungitur, quod materia sit ex fructibus periculo expositis, ut plures qui sunt secus viam, aliquid etiam crescat totalis quantitas, ut sit gravis; vide Dian. p. 1. tract. 6. ref. 34. §. Dico 3. & Curs. Moral. tom. 3. tract. 13. cap. 5. punct. 2. §. 2.

3. Ad-

711 3. Advertendum, quod ut materiae parvae per furtiola ablatae ad summam gravem perveniant, debent inter se moraliter uniri: nam alias non erit unicum morale damnum: quae autem temporis distantia inter unum, & aliud furtiolum requiratur, valde variant Authores; prudentiae magna ex parte relinquendum, advertendo quod quanto minutiora fuerit materia horum furtorum, tanto minor distantia temporis requiritur, ut unum sit; unde si in parvissimis furtis transeat quindecim dierum spatium, iudico cum Dian. & aliis apud Cursum Moral. tom. 3. tract. 13. cap. 5. punct. 2. num. 19. non uniri, si res furata consumpta est; nec mortaliter peccare sic furantes; dummodo animum non habeant pervenienti ad magnam quantitatem; hucusque à num. 709. dicta non sunt damnata.

712 Nec etiam damnatur hic 1. opinio Lessii, lib. 2. cap. 12. dub. 6. num. 42. & Trullenc. lib. 7. cap. 5. dub. 4. num. 3. & aliorum asserentium, quod ille, qui in parvis furtis pervenit ad gravem quantitatem, absque animo ad eam perveniendi, licet mortaliter peccet in ultimo furtiolo, non tamen ideò est, quia accepit, etiam si ad notabilem summam, advertat pervenisse, sed ex eo quod gravem summam incipit retinere; vide Dicastill. lib. 2. de iust. tract. 2. disp. 9. à num. 50. ubi notatu digna pro famulis assert.

713 2. Non damnatur asserere, quod sufficit restituere ultimam quantitatem, qua completa fuit gravis, & qua restituta, residua non manet gravis, ita Aragon. Filliuc. & alii apud Dianam citatum.

3. Non damnatur asserere, quod famuli non obligantur restituere esculenta, & poculenta paulatim sublata, etiam si sensim ad notabilem quantitatem perveniant; quia domini non censentur inviti in substantia ablatorum, dummodo ad edenda, & potanda ipsi auferant.

Si autem furentur ea ad vendendum, ad ludos, meretricia, &c. non excusantur à restitutione; & idem dic, si esculenta, & poculenta sunt extraordinaria, & delictiora, quae dominus sibi reservat; ita Villalob. tom. 1. tract. 13. difficult. 10. num. 2. Lessius, lib. 2. cap. 22. dub. 8. num. 48.

714 4. Non videtur damnari opinio Granados, Lorca, & Dian. 1. part. tract. 6. quaest. 5. §. Nec opinio, &c. qui illos citat asserentium, quod si haec notabilis quantitas ablata per pauca furtiva, iam consumpta est, non datur obligatio restituendi, si acceptor non est factus ditior; rationem dat Torrecill. hic, num. 46. ex eo, quod damnata propositio cum hac limitatione non loquitur; sed ea opinio, etsi damnata non maneat, quod difficile mihi videtur, proximè accedit: nam supponimus furem mala fide accepisse, malaque fide consumpsisse; quo ergo

dignum, & via pateret pluribus iniustitiis, ortis ex eo, quod in causa propria Iudices essent, quod est absurdum.

699 Non damnatur hic 1. quod si famuli, aut famulæ coacti obligantur, ex aliqua rationabili causa ex parte ipsorum, ad famulandum tali domino, qui ex iudicio prudentis viri (non famulorum, quia hoc damnatur) non tribuit illis competens salarium, iuxta eorum opera, occultè se compensare poterunt.

2. Non damnatur, quod docet Curs. Moral. tom. 3. tract. 13. cap. 1. punct. 19. num. 316. & 317. nimirum, quod si famulus necessitate compulsus, & ne illam commoditatem amitteret, pactum fecit cum domino minus iusto, re-tenta intentione non cedendi iusto salario, vel etiam intenderet cedere, fuit pactum manifestè iniustum, vel si herus occupat famulum horis non assuetis, vel ministeriis alijs, quam conventum fuit, se compensare iudicio viri prudentis poterit, si dominus non compensat; vide Hozes hic, n. 11. & 13.

700 Unde infero, quod licet non sit damnatum, ut ait Filgueir. num. 129. absolute asserere, quod ex iudicio alterius viri prudentis, & docti possint famuli se compensare pro maiori labore, quam est merces ab ipsis recepta; tamen valde cautè inspiciendum est: quia præter circumstantias dictas, raro accidet, quod rectè famuli compensentur, si attentè inspiciatur:

tum, quia sicut merces iuste emuntur infimo vulgari pretio; & abundantia minuit valorem earum, & ultroneè offertæ in tertia parte vilescunt, ut inquit Caiet. 22. quæst. 77. art. 1. & Lessius, lib. 2. cap. 21. num. 33. sic labor famulorum ad hanc proportionem inspiciendus est, & ex eorum abundantia, etsi se invitent ad serviendum, & insuper si cum iusto, quamvis infimo pactarunt.

Quæres: vtrum possit compensari famulus, qui dubitat, an salarium accedat ad infimum?

701 Respondeo: quod si dubitat negativè, hoc est, suspensus manet absque assensu pro aliqua parte, certum est, compensari non posse: nam cum dubium sit de incerto, non est licitum recuperare rem, ut mihi debitam. Si autem dubitat positivè, id est, opinatur non esse eius salarium ad minus infimum, non videtur improbabile, recompensari posse: ut iam cum Prado dicam: ego vero cum Molina, tom. 2. tract. 2. disp. 506. & pluribus alijs affirmo, recompensari non posse, verba Molina sunt: *Si luce clarius non constat, mercedem constitutam, attentis omnibus circumstantijs concurrentibus, limites infimi pretii egredi, ac proinde iniustam esse aperte, iniustam non esse iudicandam, non solum in exteriori, sed neque in foro conscientie: ac proinde nihil amplius, vel exigere, tantum sibi debitum, vel si ei non concedatur, accipere occultè posse tale famulum de bonis domini in*

com-

compensationem suorum obsequiorum; ita asserit Hozes hic, numer. 6.

702 3. Non damnatur, quod si dominus non tribuat famulo alimentum congruum iuxta suum statum, poterit famulus assumere illud ex bonis domini; quia vel propositio damnata non intelligit nomine salarii alimentum, vel etsi intelligat, supponitur debere esse congruenter necessarium; ita Hozes, Torrecilla, 2. impres. num. 80. Corella, 8. impr. num. 745.

Nota hic primo, quod si dominus non solvit famulo salarium iustum, aut aliud certum debitum, potest famulus, si aliud medium cum domino pacificum non suppetit se compensare: quia de hoc debito, ut constat, non loquitur propositio.

703 Nota 2. quod si Confessor audit à poenitente famulo quod practicavit, quod affirmat propositio; & iudicat non excessisse in compensatione, attento labore ipsius famuli in utilitatem domini, ad quem ille non tenebatur; quamvis illum severè reprehendere debet, & fradere non esse licitum illi hoc ex suo iudicio facere, non obliget ei ad restitutionem, ad minus integram.

704 Nota 3. quod ut furta famulorum sint restitutione obnoxia, debet eorum quantitas maior esse, ut in quarta parte, proportionem servata, in modis furandi, aut vnica vice quantitatem gravem, aut per parvas materias, quæ moralitè vniuntur, & acce-

dunt ad gravem, quæ ut talis sit, duplò maior debet esse; & consequenter in famulis per aliam quartam partem maior. Quæ ita prudentialitè proponuntur ad Confessorum praxim; vide sequentem propositionem, & forum conscient. tract. 1. cap. 9. §. 5. num. 391. & 392.

705 4. Non damnatur opinio Sanchez, in consil. 41. lib. 1. cap. 7. dub. 3. num. 4. affirmantis, quod factores possunt servare sibi fragmenta, quæ supersunt. etsi magna. Ratio quare hic non damnatur est, quia propositio loquitur de famulis, & factores non veniunt nomine famuli; sed contra hoc assertum invehit Villaf. tom. 2. tract. 25. diffic. 13. num. 6. & rationabiliter: quia nulla firma ratio pro illa datur, & sic nullatenus admitto. Et solum concedo cum illo, quod possunt fragmenta ex concavis materiæ vestis sibi servare; licitum tamen erit emere à factoribus Magistris fragmenta magnæ quantitatis, non ab officialibus, quia præsumi debet licitè illa habere.

706 Vtrum autem cum æquali opinioni probabili, quod alter mihi debeat, vel non, possim me occultè ab illo compensare? Negativè respondendum est: quia in dubio non est alter spoliandus possessione sua, exceptis aliquibus casibus, quos asserit Curs. Moral. tom. 3. tract. 13. cap. 1. punct. 19. §. 3. num. 321. Si autem probabilius est mihi debere, quam non debere, probabile est, me

Sentiendum est, non esse licitum furari in gravi necessitate: quia ita declarat Innocent. Ratio est: nam in praxi erat illa licentia propositionis maximè perniciofa; cum vnusquisque necessitatem patiens, pro suo captu gravem esse iudicaret.

689 Non damnatur 1. quod laborans extrema necessitate, vel alius pro illo, possit alienum assumere: quia pro tunc ius habet ad illud.

2. Quod in necessitate media, seu gravissima, possit quis licitè assumere præcisè necessaria: sed pro iudicanda in praxi hac necessitate consulendi sunt docti.

An autem sit gravissima, summa verecundia nobilis in petendo, vel periculum certum, se vitis tradendi, vel in desperationem veniendi? Vide Dianam affirmantem 2. part. tract. 17. resol. 29. & 5. part. tract. 8. ref. 24. vbi adhuc se extendit, & Serran. apud Cursum, num. 39. & Torrecill. hic, num. 75. & 85. anuentem.

690 Notandum 1. quod licet Confessor admonere debet poenitentes debita licitè contracta non solvèntes, vt solvant, non ex illis deneganda absolutio, quamvis debita detineant; dummodò animam non habeant ea detinendi, absque gravi causa, vsque ad mortem, vel non sit creditor in gravi necessitate; ita docet Lugo de iustit. disp. 20. sect. 9. num. 217. Prado, cap. 17. quæst. 7. num. 3. Trullenc. lib. 7. cap. 24. dub. 10.

num. 4. Curs. Moral. tract. 13. cap. 1. punct. 13. à num. 255.

691 2. Notandum, quod si debita illicitè contracta sint, & poenitens, dum potuit, restitutionem detinuit, non est absolvendus, donec restituat, si nunc potest, dummodò semel, & iterum in aliis confessionibus admonitus fuerit. Lugo, num. 213. vide proposit. 60.

Sed adverte, quod si poenitens per partes restituere vult propter suam utilitatem, absque gravi creditoris incommodo, potest Confessor illum absolvere, si in deneganda absolutione nullus speratur fructus, sed potius damnum timetur; quia probabile est, quod talitè restituere potest. Diana, 3. part. tract. 6. ref. 5. cum Navarr. & Angelo.

692 Non damnantur hic ex Torrecill. in præsentis sequentes opiniones: Prima, quod debitor, sive ex mutuo, sive ex contractu, non tenetur in gravi necessitate solvere debita, sed differre ea posse, etiamsi creditor in eadem sit necessitate; sed cum eodem Torrecilla, num. 78. non admitto eam: Secunda, quod licitè auferre possum ab eo, cui scio gratum est mihi dare, licet illi displiceat modus occultè subripiendi; quia sufficit, quod substantia operis sit ex beneplacito amici.

693 3. Ex Dian. asserente in 5. part. tract. 13. resol. 98. & in 6. part. tract. 4. ref. 14. & in 7. part. tract. 7. ref. 11. cum aliis, esse licitum cuilibet Christiano sub-

Subripere Mauris, & Turcis, quæcumque bona possit, & in quacumque sint quantitate, iure belli; quod semper inter illos, & nos viget. Et hoc ex tacito consensu, & licentia Principum Christianorum, nisi in casu concordia, vel salvo conductu.

694 Ex dictis sequitur, quod licet Christiani captivi in extrema necessitate non sint; tamen si se, vt ab Infidelium captivitate redimant, occurrit occasio illis accipiendi occultè ab aliquo Christiano divite necessaria pro eorum redemptione, facere id possunt, quin huic contraveniant damnationi: quia necessitas hæc, etsi non extrema, ad minus gravissima est, tangens in privatione boni communis, vt est privatio libertatis.

695 Inquires: Vtrum quis obligetur restituere, quæ in extrema necessitate accepit, si ad prosperam, seu mediocrem fortunam se restituit?

Iuxta duplicem opinionem respondeo, vna affirmat: quia si accipiendo à mutuo, posset suam reparare miseriam, eo modo accipere debet, cum obligatione reddendi, si potest: altera negat, quia ius ad id, quod accepit habebat, cum bona omnia naturæ sint.

696 Et licet Caspensis apud Torrecilla, num. 90. distinguat, quod si tunc cum accepit, non habebat, nec formalitè, nec virtualitè vnde redderet, non teneatur restituere: quia sua accepit; si autem bona habebat, sed

impeditus eorum vsus, vt si erat in carcere, vel captivus, tenetur restituere; sed vide forum consecr. tract. 2. cap. 9. §. 1. punct. 2. n. 359.

TRIGESIMA SEPTIMA propositio.

FAMULI, ET FAMULÆ DOMESTICA POSSUNT OCCULTÈ SUIS HERIS SUBRIPERE AD COMPENSANDAM OPERAM SUAM, QUAM MAIOREM IUDICANT SALARIO, QUOD RECIPIUNT.

Damnata.

EXPLANATIO.

697 Sentiendum est, non posse famulos, & famulas domesticas aliquid subripere à dominis suis ad compensandam operam suam, quam maiorem iudicant salario, quod recipiunt: quia ita declarat hic Innocent.

In quo supponendum, quod sicut in pretiis mercium, ita in famulorum salarijs datur supremum, medium, & infimum, attempta in illis statuendis consuetudine, seu stylo Provincia, Regionis, aut loci; omniaque ista iuxta sunt; vnde famulus, qui cum domino convenit in infimo, debet illo contentus esse: quia iustè pactavit, etsi minori infimo, cedens iuri suo, etiam contemptus debet esse.

698 Ratio est: nam opinio damnata ianuam aperiebat, vt sæpè sæpius iudicarent famuli laborem suum maiori mercede esse di-

ergo à restitutione liberabitur privilegio, si eo solus gaudet, qui bona fide consumpsit, non factus dicitur.

TRIGESIMA NONA
propositio.

QUI ALIUM MOVET, AUT
inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem illius damni illati.

Damnata.

EXPLANATIO.

715 **S**entiendum est, quod qui alium movet, aut inducit ad grave damnum alteri inferendum, tenetur ad restitutionem damni sequuti: quia ita declarat hic Innocent.

716 Sed advertendum: 1. quod ut teneatur inducens, aut movens, debet eius motio esse efficax, id est, quod ea non posita, non sequeretur damnum, unde qui movet iam paratum ad executionem, non tenetur; quia eius motio non est efficax.

Et quando ex quinque suffragiis ad electionem, vel diffinitionem aliquam, tres ex illis iniuste dederunt suffragia, non tenentur alii duo sequentes ad damnum sequutum, quamvis pro eodem motivo, seu materia, sua praebeant: quia supponunt damnum causatum; Caspens. tract. 18. disput. 1. sect. 9. §. 2. num. 97.

717 2. Quod hic influxus intelligitur moralis, & multipliciter potest esse, vel imperando, vel

consulendo, vel fovendo, &c.

Qui autem physice concurrat cum alio ad opus damnosum, tenetur restituere, etiamsi alter iam esset paratus, partem damni illi correspondentem, vel totum in defectum alterius; vide Curs. Moral. tom. 3. tract. 13. cap. 1. punct. 5. §. 5. num. 146.

Illa versicula includunt omne morale concursum.

Iussio, Consilium, Consensus, Palpo;

Rekursus,

Participans, Mutus, non Obstant;

non Manifestans.

718 In quibus omnis modus moraliter concurrendi includitur, sive positive, sive negative; sex primi positive concurrunt, & tres ultimi negative; intelligitur quando datur obligatio iustitiae, loquendi, obstandi, aut manifestandi; nam si non defendo personam proximi, aut ipsius bona, cum ex iustitia non debeo ex aliquo officio, ex pacto sumpto, vel ad quem ego me obligavi, non teneor ad restitutionem, etsi contra charitatem, aut alias virtutes peccem.

719 3. Quod intelligitur hoc in damno cuiuscumque generis boni, sive famae, honoris, aut fortunae.

Et de damno, non quomocumque, sed de illato, contra ius alterius, id est, cum iniuria, seu praedicio, ut ait Lumbier, num. 1902. nam qui vitur iure suo, & ex eo oritur damnum proximo, non tamen facit illi iniuriam, seu praedicio, ut qui

suam

suam vineam rigat iure suo vitando, ex quo vineam proximi irrigua mansit, non fecit illi iniuriam, aut praedicio, etsi damnum occasionavit; & Iudex suspendens reum, damnum illi causavit, sed iniuriam non fecit, quia vitur iure suo.

720 Ex quo sequitur, quod omnes opiniones, quae liberant à restitutione damni illati; ex eo, quod probant non damnare, qui ietulit illud ius alterius, non comprehenduntur in hac damnatione; cum propositio supponat damnum iniuste causatum. Et minus comprehenduntur, quae nullum agnoscunt damnum sequutum ex illicita acceptione alterius, quamvis iniuriosa, v. g. illa, quae asserit, quod ille, qui per vim cognovit virginem (& idem à fortiori dicendum est de illo, qui ad id induxit) quae postea contraxit matrimonium ita feliciter, ac si tale non accidisset, non obligatur stuprator ad aliquid restituendum, cum nullum sequutum fuerit damnum; nam restitutio in isto casu pro orto damno faciendum esset, non pro violatione claustrum, aut pudicitiae; quia integritas perdita inestimabilis, & irreparabilis est; sic Torrecilla hic, numer. 33. vide eum.

721 4. Advertendum ad ordinem, quo causae obligantur ad restitutionem, ut scilicet, quae, & quomodo obligatae sunt. Hic ergo ordo servandus est: primo loco tenetur restituere, qui possidet rem ablatam, vel in propriam vi-

litem consumpsit; secundo, in defectum huius (& idem est, si obligatio non oriatur ex re accepta, sed ex iniusta actione) tenetur ille, qui cum esset superior, ut Gubernator, Dux, Praelatus, imperavit subditis damnum, vel qui minis impulit ad illud, vel ille, qui etsi non sit superior, iubet, sive consulit, ut suo nomine, aut in ipsius utilitatem fiat damnificatio; tertio, in defectum horum, vel si huiusmodi concursus non interfuit, tenetur, qui executus est damnum; quarto, in defectum huius tenetur, qui iussione, vel consilium dedit (non in sensu paulo ante dicto, de secundo loco) vel quicumque alius moraliter influens, ut dixi num. 617. ita & bene Cursus citat. num. 141.

Et hic venit notandum, quod si ille, qui imperavit, revocavit imperium, accedente noticia revocationis mandatario, non tenetur restituere, si malitia istius sequutum est damnum; ita communiter.

722 Consulens autem, etiamsi revocet consilium, tenetur, si Consiliarius ob consilium perpetravit damnum; probabile tamen est, quod si illud revocavit ita efficacibus rationibus, ac praestitit illud, non teneri, etiamsi exequatur Consiliarius damnum; quia fecit quantum debuit; ita Laim. lib. 5. tract. 5. 2. part. cap. 2. numer. 7. Thom. Hurtad. de cens. in commun. dif. 15. num. 67. Curs. tom. 2. tract. 10. cap. 1. punct. 12. num. 115. & 158.

¶

In

723 In praesenti reprehendi severiter veniunt intercessores, seu Advocati, id est, qui se interponunt nimia instantia, ut inclinent voluntatem Iudicis, Praefidis, aut illius, cui ex Magistratu, aut officio incumbit officia, seu dignitates pro merito, & dignitate, & aptitudine ad munia suscipienda: ut tribuant, vel distribuunt illis, vel inter illos, pro quibus supplicant; nam saepe saepius ea occasione indignis dantur, aut minus dignis, relictis meritis, & aptissimis ad munera, aliquando bonum commune conducentia, seu respicientia; & restituere tenentur damna sequuta digno, aut bono communi.

724 Et idem dic de instantiis importunis, quibus vna pars, aut aliquis singularis Capituli, Congregationis, aut Consilii Regis inflectit voluntatem alterius partis Capituli, ut suffragium dent pro illa persona, aut materia, pro qua se interponant: nam hoc si effectum sequutum est, & ius alterius laedit, ad restitutionem tenetur inflector iuris laesi, & damni sequuti: vide ad haec Lumbier, numer. 1904. & 1905. dixi: *Etiam damni illati*; & intelligitur, dummodo damnum praeviderint, cum ius laedebant; nam ut docet Machado, tom. 1. lib. 2. part. 3. tractat. 21. docum. 2. num. 5. cum quis damnum grave causavit, etiam ex actione iniusta, seu illicita; si illud damnum non intendit, nec praevidit, non tenetur ad damni reparationem.

725 Advertendum tamen, quod si actio ex se iniusta est, & directe laedit ius alterius; aliud est iniustitia actionis, aliud damnum sequutum ex iniusta actione, v.g. subripuisti Petro centum ducata, quae habebat pro reparanda domo, vel pro familia sustentanda, & c. centum ergo ducata restituere debes; damnum autem sequutum, si non praevidisti, dum furasti, non teneris ad restitutionem ex hac opinione, quae ad minus hic damnata non est; ita Torrecilla in praesenti, num. 15. qui aliud adducit exemplum de latrone, qui ingreditur domum ad furandum; & inadvertenter, & praeter intentionem eam incendit; quia ad hunc damnum non tenetur.

726 Quaes 1. cum Hozes, num. 11. An qui dubitat, si suo influxu, seu motione fuit causa efficax damni, teneatur ad restitutionem?

Respondeo, quod debet prudentem diligentiam adhibere, ut a dubio exeat; & si post factam, manet adhuc in dubio, ad nihil obligatur: *Quia in dubio melior est conditio possidentis*; sic D. Thom. 2. 2. quaest. 62. artic. 7. Bonacin. disp. 1. de restitut. quaest. 2. punct. 4. num. 1. contra alios, quos citat Machad. tom. 1. lib. 2. part. 3. tract. 21. docum. 6.

727 Quaes 2. An qui alios suo pravo exemplo induxit ad proximi damnum, teneatur restituere? Ut si furarunt, eorum quod eum furantem viderunt?

Respondet Bonacin. negativè, &

& etiam si pravam exemplum praebatur animo alios inducendi ad malum: quia animus internus nequit in opere addere, quod ex se non habet; ita Curs. Moral. de restit. tract. 13. cap. 1. punct. 5. num. 114. qui addit: *Extendunt Sanchez, & Salas de legibus, disp. 14. sect. 2. id ad Episcopos, & Praelatos, quorum exemplo alii inducuntur ad furta, homicidia, murmuraciones, vel alia damna: quia non incumbit ipsis ex officio bonis temporalibus subditorum attendere, sed spiritualibus doctrinis pascendo, & Sacramenta ministrando.*

728 5. Est advertendum, quod obligatio restitutionis solum oritur ex actionibus, vel omissionibus contra iustitiam commutativam; & tunc fit, cum damnificatur ius alterius; & his suppositis, resolvitur quod.

729 Non damnatur hic 1. asserere, quod non obligatur ad restitutionem, qui inducit ad damnum proximi contra alias virtutes. Vnde qui avertit alium a ieiunio, ab abstinentia carni, ab auditione Missae, a recitando, vel etiam ab operibus charitatis, pietatis, & misericordiae, non tenetur ad restitutionem damni sequuti, si praecise ex his titulis talia opera debentur; ut qui impedit Medicum a curatione infirmi pauperis, vel alium, ne defendat ab aggressoribus, quem ipsi occidunt, aut ne extinguat incendium domus alterius, non obligatur ad damna ex morte, vel incendio sequuta.

730 Idem dicendum est de

operibus liberalitatis; vnde, qui absque dolo, & fraude detinuit alterum rationibus, seu blanditiis, aut donis, a largitione muneris, ab eleemosina danda, a legato, vel hereditate relinquenda, non tenetur restituere, quod sua causa non fuit largitum, etiam si ex odio id fecerit; si autem dolo, aut fraude quis avertit alium a liberalitate, tenetur restituere; nam quilibet habet ius, ne aliquis fraude, & mendaciis impediatur benefactorem ab ipsius beneficentia. Sanchez, lib. 2. consil. cap. 1. dub. 49. num. 27.

731 12. Non damnatur asserere, quod non obligatur ad restituendum Fisco poenas ille, qui impedit ante sententiam Iudicis, ne illi darentur, etiam si sententiam impedit dolo, & fraude. Ratio est: quia ante sententiam in sui favorem, non debentur ei; ita Sanchez, lib. 2. Summ. cap. 22. numer. 22. & omnia haec videri possunt in Lugo de iustit. disp. 18. sect. 5. Villalob. tract. 11. diff. 44. & in Curs. Moral. tract. 13. cap. 1. punct. 4. & in Lessio, lib. 2. cap. 11.

732 3. Non damnantur opiniones, quae a restitutione excusant, ex eo quod in tali, vel tali circumstantia assentiunt, non fuisse efficaciter causatum damnum ab influxu moralis; nam damnata propositio efficacem concursum supposebat.

732 Vnde non damnatur opinio affirmans, quod qui induxit alium paratissimum ad executionem damni, ut illud citius execu-